

FINANSIJSKI SAVETNIK

SVESKA 24

BROJ 1/2019

Izdavač:

Institut za razvoj prava javnog sektora
Karađorđeva 52, 34000 Kragujevac

Suizdavač:

Univerzitet za poslovne studije,
Jovana Dučića 23a, 78000 Banja Luka Republika Srpska

www.revijaprava.in.rs/finansijskisavetnik

e-mail: fsavetnik@gmail.rs

ISSN 1451-592X

Glavni i odgovorni urednik

prof. dr Radoja Janjetović, Visoka škola za menadžment i
ekonomiju, Kragujevac

UREĐIVAČKI ODBOR

prof. dr Goran Divac, naučni saradnik, Institut primenjenih
nauka Beograd, Srbija

prof. dr Nikola Milenković, naučni saradnik, Institut
primenjenih nauka Beograd, Srbija

prof. dr Anja Gligić Savić, naučni saradnik, Institut primenjenih
nauka Beograd, Srbija

prof. dr Pradrag Jovićević, Univerzitet za poslovne studije Banja
Luka, Bosna i Hercegovina

prof. dr Boško Nadoveza, Evropski univerzitet, Brčko, Bosna
i Hercegovina

prof. dr Ljubiša Todorović, Univerzitet Slobomir P, Bijeljina,
Bosna i Hercegovina

prof. dr Milojko Janošević, Vojnomedicinska akademija,
Beograd, R.

Srbija

prof. dr Ljubiša Stanojević, Univerzitet Alfa BK, Beograd, R.
Srbija

doc. dr Mihailo Ćurčić, naučni saradnik, Fakultet za

hotelijerstvo iturizam, Vrnjačka Banja, R. Srbija
doc. dr Dalibor Krstić, Univerzitet za poslovne studije Banja
Luka, Bosna i Hercegovina

Lektor i kolektor

Mirjana Petrušić

Tehnički urednik

Aleksa Mitić

Štampa:

Family Print Niš

Časopis izlazi jednom godišnje (decembar)

SADRŽAJ

Dragan Anđelić

UPRAVLJANJE TROŠKOVIMA U PRIVREDNOM ŽIVOTU 7

Slavko Vukša

ANALITIČKI POKAZATELJI FINANSIJSKOG KAPACITETA
PRIVREDNOG SUBJEKTA..... 24

Ljubiša Todorović

PORESKA NAČELA 37

UPUTSTVO AUTORIMA ZA PRIPREMU RUKOPISA..... 47

INSTRUCTIONS TO AUTHORS FOR MANUSCRIPT
PREPARATION 49

SPISAK RECENZENATA..... 53

Dragan Andelić¹

UPRAVLJANJE TROŠKOVIMA U PRIVREDNOM ŽIVOTU

UDK: 336

Originalni naučni rad

Rezime

Rezime: Svaki subjekat poslovanja mora permanentno da upravlja svojim troškovima. Kako upravljanje troškovima iziskuje određena znanja o metodama kojima se oni mogu pratiti, tako je i cilj ovog napisa da ukažemo na osnovne metode kojima se menadžment može služiti u svom radu.

Troškovi kao kategorija su veoma bitni za život i rad subjekata privređivanja u savremenim uslovima. To znači, da su resursi sve oskudniji, a time i skuplji, pa time dobijaju na sve većem značaju. Troškovi se mogu posmatrati sa više aspekata, ali najznačajnija je njihova vremenska dimenzija, koja je upravo vezana za vrednost novca.

Ključne reči: troškovi, menadžment, vrednost, preduzeće.

UVOD

Troškovi predstavljaju u novcu izraženu vrednost utrošenog rada kao i svih sredstava i dobara koja su u preduzeću potrošena u cilju proizvodnje novih učinaka. Pored toga, u troškove spadaju i odgovarajući troškovi proizvodne pripremljenosti uslovljeni kapacitetom preduzeća.

Proizvodnja novih proizvoda odnosno pružanje usluga dovodi do raznovrsnih troškova. Zbog toga poznavanje troškova podrazumeva njihovu klasifikaciju prema nekom od kriterijuma, čiji je izbor uslovljen u prvom redu ciljem izučavanja. Za potrebe računovodstva značajne su klasifikacije troškova prema njihovom poreklu, po funkcionalnim područjima, prema načinu ukalkulisavanja u cenu koštanja gotovih

¹ redovni profesor, Visoka škola za menadžment i ekonomiju, Kragujevac, R. Srbija, email: dragan.andjelic@gmail.com

proizvoda i usluga i prema načinu reagovanja na promene obima proizvodnje.

Glavna namena ovog rada je da čitaocima što više približi pojam troškova, njihovo kretanje kao i savremeno upravljanje troškovima. Nalazimo se u vremenu velikog i veoma brzog razvoja privrede, što za sobom povlači sve više inovacija u razvoju ekonomije i monetarne politike na državnom nivou. Samim tim dolazi do razvoja velikog broja preduzeća u različitim granama privrede i do različitih oblika poslovanja. Zajedničko svim preduzećima i svim državnim institucijama jesu različite vrste troškova. U ovom napisu razmotrićemo osnovne strukture troškova, primere korišćenja, minimiziranja, kao i upravljanja troškovima na različite načine.

KLASIFIKACIJA TROŠKOVA

Prema poreklu, razlikuju se tzv. prirodne vrste troškova u koje spadaju:

1. *troškovi materijala*
2. *troškovi otpisa osnovnih sredstava*
3. *troškovi proizvodnih usluga*
4. *troškovi ličnih dohodaka, plata ili zarada*
5. *troškovi neproizvodnih usluga.*

Sa aspekta funkcije u preduzeću, troškovi se grupišu na:

1. *troškove nabavke*
2. *troškove proizvodnje*
3. *troškove prodaje i*
4. *troškove upravljanja i finansiranja.*

U zavisnosti od toga kako se uračunavaju u cenu koštanja, razlikuju se *direktni* ili pojedinačni i *indirektni* ili opšti troškovi.

Direktni (pojedinačni) *troškovi* su svi oni troškovi za koje se pouzdano zna kojim nosiocima troškova pripadaju pa se, nakon obuhvatanja vrsta troškova, mogu za odgovarajuće nosioce neposredno vezati bez prethodnog vezivanja za mesta troškova; za njih se odmah zna iznos prosečnog troška, odnosno troška po jedinici učinka. Reč je, dakle, o neposredno zaračunljivim troškovima i određenom nosiocu troškova i jedinici nosioca troškova. Troškovi materijala izrade su tipičan primer direktnih (pojedinačnih) troškova. Njih prouzrokuju određeni nosioci

troškova, a ne svi nosioci troškova zajedno.

Troškovi zarada izrade su takođe direktni (pojedinačni) troškovi. Dokumentuju se radnim listama izrade iz kojih se vidi ne samo na koji se proizvod radna lista odnosi, već i koji radnik i o kojoj tarifi, dakle s kojim troškom zarada je operaciju obavio, deo napravio, proizvod montirao i sl.

Opšti ili *indirektni troškovi* predstavljaju sve one troškove za koje se i u fazi obuhvatanja vrsta troškova za preduzeće u celini ne zna kojim nosiocima troškova pripadaju, pa se za njih ne mogu neposredno vezati. Oni su zajednički za sve nosioce troškova. Njihovo raspoređivanje na nosioce troškova vrši se pomoću pažljivo odabranih ključeva. U delovima nerazvijenog obračuna troškova i učinaka to su jedinstveni ključevi na nivou preduzeća, što samo u malim, vrlo jednostavnim proizvodnim preduzećima može rezultovati relativno pouzdanim cenama koštanja pojedinih konačnih učinaka preduzeća.

Karakter opštih troškova, po pravilu: troškovi ostalog (režijskog) materijala, troškovi goriva i energije, troškovi zarada režije (indirektne zarade), dobar deo troškova proizvodnih usluga, amortizacija, najveći deo ako ne i svi nematerijalni troškovi (troškovi naknada zarada i drugih naknada zaposlenima i spoljnim saradnicima, neproizvodnih usluga, osiguranja, poreza i doprinosa na teret troškova, članarina, reprezentacije i sl.). Dakle, svi troškovi preduzeća osim troškova materijala izrade, troškova zarada izrade i posebnih pojedinačnih troškova.²

Prema stepenu reagovanja na promene obima proizvodnje razlikuju se *varijabilni, fiksni i mešoviti* troškovi.

Varijabilni (proporcionalni) su svi troškovi čija je količinska komponenta pa tako i njihov ukupni iznos srazmeran količini učinaka preduzeća ili dela preduzeća, odnosno obimu njihovih aktivnosti kako se to često kaže. Uslovljeni su iskorišćenjem kapaciteta, odnosno stepenom zaposlenosti raspoloživog kapaciteta. U varijabilne troškove spadaju troškovi materijala izrade, troškovi plata izrade kada se izračunavaju i isplaćuju prema učinku, troškovi pogonske energije, troškovi kooperantskih usluga dorade materijala, poluproizvoda ili proizvoda, troškovi određenih proizvodnih usluga i sl.

Varijabilne troškove ne treba izjednačavati sa direktnim troškovima iako njihov značajan deo, a pre svega materijal izrade pa i

² Meigs H. and Meigs A., *Accounting*, The McGraw Hill Companies, New York, 1999. p. 473

plate izrade, usluge na proizvodu i sl., to i jesu, s obzirom da se za njih po pravilu tačno zna kom proizvodu pripadaju.

Fiksni troškovi su oni troškovi za čiju se količinsku komponentu pa tako i ukupni iznos očekuje da u kratkom roku ostanu nepromenjeni. Isticanje kratkog roka uslovljeno je time da su u dugom roku svi troškovi varijabilni. Reč je o troškovima čiji je ukupni iznos uglavnom uslovljen raspoloživim kapacitetom. Zato se često nazivaju i troškovima kapaciteta. Neretko ih srećemo i pod nazivom troškovi proizvodno-prodajne spremnosti, što takođe upućuje na nepromenljivost ukupnog iznosa ovih troškova naravno u kratkom roku. Pri porastu obima aktivnosti oni opadaju, što se naziva degresijom prosečnih fiksnih troškova. Obrnuto je pri padu aktivnosti. Fiksni karakter po pravilu imaju troškovi vremenske amortizacije, troškovi plata režije, troškovi grejanja, troškovi osvetljenja, razne neproizvodne usluge i sl.

MEŠOVITI TROŠKOVI

Postoje troškovi koji nisu čisto varijabilni ni čisto fiksni troškovi, već nešto između toga. Oni su mešoviti i moglo bi se reći, složeni, jer u sebi sadrže i elemente varijabilnog i elemente fiksnog karaktera. Mogli bi se definisati kao troškovi čija količinska komponenta, pa tako i njihov ukupni iznos rastu s porastom obima aktivnosti i obrnuto, ali ne srazmerno, već sporije ili brže u zavisnosti od promena obima aktivnosti. Nalazimo ih među troškovima održavanja, troškovima transporntih usluga, troškovima energije, troškovima određenih drugih proizvodnih usluga itd.

Moguće je prepoznati i navesti brojne modele ponašanja mešovitih troškova u odnosu na obim aktivnosti. U praktične svrhe dovoljno je navesti mešovite troškove čiji se ukupni iznosi menjaju sa obimom proizvodnje:

1. **stepenasto** u okviru relativno uskih zona zaposlenosti raspoloživih kapaciteta
2. **pravolinijski**, ali ne u direktnoj srazmeri sa obimom akitvnosti
3. **krivolinijski** po rastućoj stopi rasta u odnosu na rast obima aktivnosti.

KNJIGOVODSTVENO OBUHVATANJE TROŠKOVA

Proces stvaranja novih proizvoda i pružanje usluga koji je praćen trošenjem sredstava i rada, van svake sumnje je ne samo tehnološki, već i ekonomski proces. Praćenje tog procesa svodi se u suštini na obuhvatanje troškova koji su izazvani stvaranjem novih proizvoda i usluga i obavljanjem poslovne aktivnosti u celini.

Obzirom da se u bilansu i knjigovodstvu sredstva procenjuju po nabavnim vrednostima (princip stvarnog troška), to se i trošenje sredstava, odnosno troškovi obuhvataju po nabavnim vrednostima. Postoji veliki broj troškova u praksi, ali će za potrebe računovodstva oni biti grupisani i knjiženi preko sledećih računa vrsta troškova:

1. troškovi otpisa osnovnih sredstava
2. troškovi materijala
3. troškovi proizvodnih usluga
4. troškovi ličnih dohodaka
5. troškovi neproizvodnih usluga
6. finansijski rashodi
7. vanredni rashodi.

TROŠKOVI OTPISA OSNOVNIH SREDSTAVA

Osnovna sredstva se koriste u više poslovnih ciklusa, odnosno duži vremenski period. Njihova vrednost se postepeno smanjuje usled trošenja. Osnovni zadatak obračunavanja visine otpisa osnovnih sredstava je da se kroz pravilnu alokaciju troškova osnovnih sredstava na obračunske periode obezbedi ispravno obračunavanje periodičnog rezultata. Uključivanje otpisa osnovnih sredstava ili troškova amortizacije u cenu koštanja proizvoda i usluga treba da obezbedi i nadoknadu utrošenog dela osnovnih sredstava. Mogućnost naknade zavisi od visine ostvarenog prihoda.

U računovodstvenoj literaturi može se sresti niz klasifikacija uzroka smanjenja vrednosti osnovnih sredstava. Jednu od najpotpunijih klasifikacija dao je Schmalenbach, koji kao osnovne uzroke navodi:

1. trošenje
2. prirodno habanje
3. oštećenje
4. zastarevanje zbog pronalaska, promene mode i ostalih uticaja

5. istek roka korišćenja i
6. kombinacija razloga otpisivanja.

Osnovicu za obračun visine otpisa osnovnih sredstava čini njihova nabavna vrednost. Za utvrđivanje visine otpisa koriste se u glavnom dva metoda:

1. *metod vremenskog otpisivanja*
2. *metod funkcionalnog otpisivanja.*

Sušтина metoda vremenskog otpisivanja je u tome da se nabavna vrednost osnovnog sredstva raspodeli na ceo vek njegovog korišćenja. S tim u vezi javlja se problem određivanja veka trajanja osnovnog sredstva. Kod metode vremenskog otpisivanja visina depresijacije vrednosti osnovnih sredstava može da se obračuna korišćenjem sledećih postupaka:

1. *linearnog otpisivanja*
2. *progresivnog otpisivanja i*
3. *degresivnog otpisivanja.*

PRIMENA METODE LINEARNOG OTPISA

U osnovi linearnog otpisivanja nalazi se pretpostavka da se osnovna sredstva u toku čitavog procenjenog veka trajanja ravnomerno troše.³ Iz godine u godinu vrednost osnovnih sredstava se smanjuje istim intenzitetom. U skladu s tim, visina godišnjih otpisa utvrđuje se stavljanjem u odnos nabavne vrednosti osnovnog sredstva sa procenjenim vekom trajanja.

$$a = OS : n$$

a - visina godišnjeg otpisa

OS - nabavna vrednost osnovnog sredstva

n - procenjen vek trajanja iskazan u godinama

Primer: Nabavna vrednost osnovnog sredstva je 160.000 din. Procenjeni ekonomski vek trajanja osnovnog sredstva je 5 godina.

³ Надовеза Б., Мајсторовић А., Милојевић И., *Рачуноводство и управљање трошковима*, Младост биро, Београд, 2006. стр. 74

Postupkom linearnog otpisa izračunati godišnji otpis.

$$a = 160\,000/5 = 32\,000$$

Amortizaciona kvota može da se iskaže i procentualno u odnosu na nabavnu vrednost. Visina procentne stope izračunava se stavljanjem u odnos broja 100 sa procenjenim vekom trajanja osnovnog sredstva. U ovom primeru :

$$p = 100/5 = 20 \%$$

Visina otpisa obračunava se po fomuli $a = (OS \times p) : 100$, gde je :

$$\begin{aligned} a &= \text{visina godišnjeg otpisa} \\ OS &= \text{nabavna vrednost osnovnog sredstva} \\ p &= \text{stopa otpisa} \end{aligned}$$

U navedenom primeru: $a = (160\,000 \times 20) : 100 = 32\,000$ dinara

Visina otpisa ostaje nepromenjena u toku čitavog veka trajanja osnovnog sredstva, osim ako dođe do promena u visini nabavne vrednosti zbog adaptacije, rekonstrukcije ili revalorizacije osnovnog sredstva.

TROŠKOVI MATERIJALA, SITNOG INVENTARA I AMBALAŽE

Troškovi materijala, sitnog inventara i ambalaže su u novcu izraženi trošci materijala, sitnog inventara i ambalaže. To znači da se visina ovih troškova utvrđuje množenjem utrošenih količina (naturalna komponenta) sa odgovarajućim cenama, koje mogu biti nabavne ili planske. Troškove materijala, sitnog inventara i ambalaže obuhvatamo preko jedinstvenog računa Troškovi materijala. Obračun i knjiženje troškova materijala, tj. sirovina i materijala razlikuje se od obračuna i knjiženja troškova sitnog inventara i ambalaže pa ćemo ih posebno izožiti.

Utrošak materijala može se, u načelu, utvrđivati pomoću *metoda stalnog inventara* i *pomoću metoda umetnutog inventara*.

Utvrđivanje visine troškova materijala putem metoda stalnog inventara pretpostavlja da se nakon svakog izdavanja materijala knjiži smanjenje zaliha (metod skontiranja). U zavisnosti od toga kako je organizovana magacinska i analitička evidencija materijala, utrošak se može obračunavati:

1. **po partijama (nabavkama)**
2. **po vrstama materijala.**

1. Obračun utroška materijala *po partijama* zahteva da magacinska i analitička evidencija materijala budu organizovane tako da se materijal evidentira po partijama, odnosno nabavkama. To praktično znači da se za jednu vrstu materijala otvara onoliko analitičkih kartica koliko puta se taj materijal nabavlja. Tako na primer, ako se šećer u kristalu nabavlja u toku obračunskog perioda 3 puta i to: 1) 02.04.2006 . god . 2000 kg, po nabavnoj ceni od 42 dinara za kg, 2) 08.04.2006. god. 3000 kg, po ceni od 46 dinara za kg, 3) 11.06.2006. god. 3000 kg. po ceni od 46 dinara za kg., onda će u materijalnom knjigovodstvu biti otvorena tri analitička računa. Utrošeno je 500kg šećera iz prve partije.

šećer u kristalu	partija 1
02.04. 2000 x 42 = 84 000 šećer u kristalu	500 x 42 = 21 000 partija 2
08.04. 1000 x 44 = 44 000 šećer u kristalu	partija 3
11.06. 3000 x 46 = 138 000	

2. Kada je pri metodu *stalnog inventara* evidencija materijala organizovana tako da se analitički računi otvaraju po vrstama, onda svaka vrsta materijala ima svoj analitički račun na kome se bez obzira na različitost nabavnih cena evidentiraju sve nabavke odnosno vrste materijala.

Kod ovakvog oblika evidencije zalihe materijala se ne moraju fizički deliti po partijama, već se sve nabavke istog materijala mešaju, što u odnosu na obračun partija može predstavljati značajnu prednost. Međutim, ako se materijal evidentira po nabavnim vrednostima, onda se, čak i u slučaju relativnog mirovanja cena, nabavne cene razlikuju od jedne do druge nabavke zbog različitih zavisnih troškova nabavki koji su uslovljeni izborom dobavljača i ugovorenim uslovima nabavke.

Postavlja se pitanje sa kojom nabavnom cenom treba pomnožiti utrošenu količinu da bi se utvrdio trošak materijala?

Među najpoznatije i najčešće primenjivane metode ubrajaju se:

- 1) metod prosečene cene,
- 2) metod prva ulazna cena = prvoj izlaznoj ceni i
- 3) metod poslednja ulazna cena = prvoj izlaznoj ceni.

1) Prema **metodi prosečne nabavne cene** troškovi materijala se utvrđuju množenjem utrošenih količina sa prosečnim nabavnim cenama za odnosnu vrstu materijala. Prosečna nabavna cena se izračunava deljenjem ukupne vrednosti zaliha sa količinom materijala na zalihama.

2) U osnovi **metode prva ulazna cena = prvoj izlaznoj ceni**, koja je poznata kao **FIFO** metod (**first in = first out**), nalazi se pretpostavka da se materijal troši onim redosledom kako se nabavlja. Stvarno trošenje materijala ne mora odgovarati ovoj pretpostavci. Pravilo **FIFO** određuje samo partiju čije cene se uzimaju u obzir za obračun; stvarno fizičko trošenje nije odlučujuće.

3) Polazeći od pretpostavke da se najpre troši materijal koji je poslednji nabavljen, **metod poslednja ulazna = prvoj izlaznoj ceni** odnosno **LIFO** metod (**last in = last out**), kao cena po kojoj se utvrđuju troškovi materijala služi cena poslednje nabavke.

Metodom umetnutog inventara visina utrošaka i troškova materijala se utvrđuje kao razlika između početnih zaliha uvećanih za sve nabavke izvršene u toku obračunskog perioda i krajnjih zaliha. Visina krajnjih zaliha se utvrđuje popisom, pa otud i naziv metoda umetnutog inventara. Bez utvrđivanja visine zaliha na kraju nije moguće utvrditi visinu troškova. Nemogućnost kontrole rada odgovornih lica smatra se osnovnom slabošću ovakvog načina utvrđivanja troškova materijala.

OBRAČUN I KNJIŽENJE TROŠKOVA MATERIJALA OBRAČUNATIH PO PLANSKIM NABAVNIM CENAMA

Kako su planske nabavne cene zapravo stalne cene, jer se u toku poslovne godine po pravilu ne menjaju, visina troškova materijala se utvrđuje množenjem utrošene količine sa planskom nabavnom cenom po jedinici. Ovako obračunati troškovi predstavljaju ne stvarnu, već plansku vrednost utrošenog materijala.

Razlika između planskih i stvarnih vrednosti materijala, kao što

je poznato, obuhvata se na računu *Odstupanje od planskih nabavnih cena materijala*. Dugovni saldo ovog računa pokazuje za koliko je vrednost zaliha obračunata po stvarnim nabavnim vrednostima veća od njihove planske nabavne vrednosti. Obrnuto, potražni saldo računa odstupanja pokazuje za koliko je vrednost zaliha obračunata po stvarnim nabavnim cenama niža od njihove planske nabavne vrednosti.

Utvrđivanje stvarne nabavne vrednosti utrošenog materijala pretpostavlja određivanje dela odstupanja od planskih nabavnih cena materijala koji se odnosi na utrošeni materijal. Taj srazmerni deo odstupanja može se izračunati na jedan od sledećih načina:

1) rešavanjem ove proporcije:

$$SM : SO = UM : S$$

$$2) S = (UM:CM) \times SO$$

gde je: SM = saldo računa Materijal po planskoj nabavnoj vrednosti
SO = saldo računa Odstupanje od planskih nabavnih cena materijala

UM = vrednost utrošenog materijala po planskim nabavnim cenama

S = srazmerni deo odstupanja od planskih nabavnih vrednosti materijala.

OBRAČUN I KNJIŽENJE TROŠKOVA MATERIJALA KOJI SE NE SKLADIŠTI

Obračun i knjiženje troškova ovih materijala se unekoliko razlikuje. Visina troškova materijala koji se ne skladište po pravilu se utvrđuje iz faktura dobavljača. Pri evidentiranju ovih troškova račun Troškovi materijala se zadužuje, a odobravaju se računi Dobavljači, Žiro-račun ili Blagajna, već u zavisnosti od toga da li je i na koji način izvršeno plaćanje.

Sitan inventar i ambalaža obuhvataju veliki broj različitih predmeta, čiji je vek trajanja veoma kratak, tj. trenutani ili odgovara jednom obračunskom periodu, mesecu, jednoj ili više godina. Otuda se obračun i knjiženje troškova sitnog inventara i ambalaže vrši u zavisnosti od veka trajanja i vrednosti, na jedan od sledeća tri načina:

1. otpisivanjem sitnog inventara i ambalaže u potpunosti,

2. otpisivanjem sitnog inventara i ambalaže za 50 % vrednosti i
3. kalkulativnim otpisom sitnog inventara i ambalaže.

Primer:

Stanje na računu Ambalaža na zalihama je 285.000 din.

1. na osnovu trebovanja broj 10 izdato je u upotrebu ambalaže neizvesnog roka trajanja u vrednosti od 32.000 din., od čega je 50% odmah utrošeno.
2. na osnovu komisijskog zapisnika rashosodovana je ambalaža u vrednosti od 8.000 din. Procenjena vrednost otpadaka iznosi 1.000 dinara.

Ambalaža na zalihi	
285 000	32 000

Ambalaža u upotrebi (50%)	
16 000	8000

Otpaci	
1000	

Troškovi materijala	
16 000	1000

Knjiženje drugog dela vrednosti izdatog sitnog inventara na teret troškova nije vezano za momenat stvarne istrošenosti nego za momenat rashodovanja. Kada između nastanka troška rashodovanja, kojim se, de facto, nastali trošak samo konstatuje, postoji i vremenski razmak, što se u praksi neretko događa, onda usled toga dolazi do deformacija periodičnog rezultata. Jer, usled odlaganja rashodovanja utrošenog sitnog inventara dolazi zapravo do odlaganja troškova u naredne obračunske periode. Trošenje sitnog inventara i ambalaže sa dužim vekom trajanja obračunava se i knjiži metodom kalkulativnog otpisa. Prema ovoj metodi celokupna vrednost sa zaliha izdatog sitnog inventara ili ambalaže se obuhvata na računu Sitan inventar (ambalaža) u upotrebi.

Polazeći od pretpostavke o ravnomernom trošenju izdatog sitnog inventara ili ambalaže u toku veka trajanja, mesečni troškovi se utvrđuju stavljanjem u odnos vrednosti izdatog sitnog inventara (ambalaže) sa procenjenim vekom trajanja iskazanim u broju meseci.

TROŠKOVI PROIZVODNIH USLUGA

Pri obavljanju poslovne aktivnosti preduzeća pored materijalnih vrednosti koriste se razne usluge. Najčešće se koriste usluge: transporta,

isplaćene akontacije razlikuje od visine troškova službenog puta, što se često događa, onda se eventualni višak akontacije vraća blagajni ili se iz blagajne vrši naknadna isplata razlike do visine putnog računa.

TROŠKOVI NEPROIZVODNIH USLUGA

U neproizvodne usluge ubrajaju se dnevnice za službena putovanja u zemlji i inostranstvu, autorski honorari, kirija i zakupnina, advokatske usluge, bankarske usluge, premije osiguranja, kao i porezi i doprinosi čija visina ne zavisi od gradskog zemljišta, doprinos komorama i poslovnim asocijacijama, članarine stručnim i drugim udruženjima i dr.

Knjigovodstveno obuhvatanje neproizvodnih usluga vrši se tako što se zadužuje račun Troškovi neproizvodnih usluga, a odobravaju računi Dobavljači, uz primljenu fakturu, Tekući račun, ako je isplata izvršena bezgotovinskim čekom, Blagajna, ako je plaćanje izvršeno u gotovu, odnosno Obaveze po osnovu neproizvodnih usluga za obračunate poreze i doprinose. Računi obaveza se gase isplatom. U tom slučaju ovi računi se zadužuju, a odobrava se Tekući račun sa koga se vrši plaćanje.

TROŠKOVI ZARADA

Za preduzeće obračunate zarade imaju karakter kratkoročnih obaveza, koje se o roku dospeća moraju izmiriti. Visina akontiranih zarada utvrđuje se prema osnovama i merilima koji su definisani u Opštem ili posebnom kolektivnom ugovoru, odnosno na osnovu njihov sastavljenom pravilniku o zaradama i naknadama. Kao osnovni kriterijumi za određivanje visine zarada koristi se ostvareni učinak i visina zarade po učinku.

Ostvareni učinak radnika se može iskazati brojem radnih sati, za režijska radna mesta, odnosno brojem norma sati za proizvodna radna mesta. Troškovi zarada obuhvataju bruto zarade po osnovu tekućeg rada, dodatke zarada i naknade zarada. Dodaci na radu su: dodaci za noćni rad, dodaci za prekovremeni rad, dodatak na zaradu za rad na dan državnog praznika i dodatak na zaradu po osnovu minulog rada.

Naknade zarada obuhvataju naknade zbog odsustva s posla usled korišćenja godišnjeg odmora, nagradnog odsustva, zbog privremene nesposobnosti za rad (bolovanje) i sl. Naknade se, dakle, zaposlenima

isplaćuju za vreme koje nisu proveli na poslu. Bruto zarade, dodaci zarada i naknade sastoje se iz:

- neto zarada za tekući rad i dodataka na neto zarade,
- naknada neto zarada;
- akontacionog poreza iz zarada i
- doprinosa iz zarada.

Polazeći od činjenice da su plate sa gledišta privrednog računa, obračuna i kalkulacija, troškovi, oni se knjiže tako što se za iznos bruto plata zadužuje račun Troškovi zarada, a odobrava račun Obaveze po osnovu zarada. Račun obaveza po osnovu zarada gasi se pri isplati ličnih dohodaka.

FINANSIJSKI RASHODI

Finansijski rashodi nastaju po osnovu korišćenja pozajmljenih izvora (sredstava), plaćanja kupaca pre roka dospeća potraživanja, kursnih razlika po osnovu inoobaveza i potraživanja po osnovu zatezних kamata.

Većina preduzeća pri obavljanju svoje poslovne aktivnosti pored sopstvenih sredstava angažuje i sredstva koja potiču iz pozajmljenih izvora. To su u prvom redu krediti domaćih i stranih banaka, kao i krediti nefinansijskih institucija. Za korišćenje tuđih sredstava, nezavisno od toga iz kog od pomenutih izvora potiču, plaća se naknada u vidu kamate.

Kamata na dugoročne kredite plaća se zajedno sa ratom, tj, pri plaćanju anuiteta, što znači polugodišnje, pri mesečnom obračunu finansijskog rezultata nužno je iznos kamate koji pripada svakom mesecu obračunati i proknjižiti na teret finansijskih rashoda. Kamate koje se plaćaju za korišćenje kratkoročnih kredita sa rokom plaćanja od mesec dana u celini terete finansijske rashode datog meseca, uz odobrenje računa Obaveze po osnovu troškova finansiranja, ili tekućeg-računa u zavisnosti od toga da li je izvršena isplata kamate ili ne. Kamate koje plaćaju na kratkoročne kredite sa rokom otplate dužim od mesec dana sa knjigovodstveno-tehničkog aspekta posmatrano, registruju se na isti način kao i kamate po osnovu dugoročnih kredita.

Korišćenje sredstava dobavljača u ugovorenom roku dužem od zakonom predviđenog, po pravilu, ima za posledicu takođe plaćanje kamate. Takve obaveze su pokrивene menicama, koje glase na iznos duga

uvećan za iznos kamate. Izmirenje tekućih obaveza prema dobavljačima, takođe, može imati za posledicu nastanak finansijskih rashoda, ukoliko se propusti ugovoreni rok plaćanja. Zbog korišćenja sredstava dobavljača u roku dužem od ugovorenog, plaća se naknada u vidu zatene kamate.

Finansijski rashodi mogu nastati i pri naplati potraživanja od kupaca. Naime, ugovara se rok za plaćanje neto iznosa faktura, ali i kraći rok plaćanja u kome kupac ima pravo na popust – kasa skonto. Uobičajeno je da se kasa skonto iskazuje u procentu u odnosu na iznos neto fakture. Pri plaćanju, kupac uplaćuje na žiro – račun iznos neto fakture umanjen za iznos iskorišćenog kasa skonta. Za iznos kasa skonta povećavaju se finansijski rashodi dok se na računu kupaca registruje smanjenje potraživanja za iznos neto fakture koja je plaćena.

ZAKLJUČAK

U preduzeću kao i u svim ostalim organizacijama dolazi do različitih vrsta troškova u zavisnosti od delatnosti kojom se preduzeće ili organizacija bavi. Upravljanje troškovima kao i njihovo knjigovodstveno obračunavanje omogućava realni prikaz troškova, radi njihove lakše kontrole. Međutim problem preduzeća je minimizirati troškove i učiniti sve da oni budu što manji. Često se zbog prevelikih i neplaniranih troškova dovodi u pitanje opstanak preduzeća, pa se uvek u toku poslovanja sprovode mere radi njihovog smanjenja i dovođenja na prihvatljiv nivo.

Sa razvojem svesti ljudi razvijaju se i njihove želje za zadovoljenjem raznih potreba, koje iz dana u dan postaju brojnije, a kako se dobra većina tih potreba rešava novcem, svi ti izdaci predstavljaju troškove. Iako današnji vlasnici kapitala ulažu puno napora u poslovanje sa što manjim troškovima, troškovi zauzimaju sve značajnije mesto u celokupnom životu, kako fizičkih tako i pravnih lica. Značajne su klasifikacije troškova prema njihovom poreklu, po funkcionalnim područjima, prema načinu ukalkulisavanja u cenu koštanja gotovih proizvoda i usluga i prema načinu reagovanja na promene obima proizvodnje. Na osnovu predhodno iznetog sadržaja o troškovima kao što je napomenuto u uvodu ovog rada smatramo da zainteresovanim licima u velikoj meri može pomoći da prošire svoje poznavanje ove značajne oblasti.

L I T E R A T U R A

1. Stevanović, N., *Sistemi obračuna troškova*, Ekonomski fakultet, Beograd, 1997.
2. Nadoveza B., Majstorović A., Milojević I., *Računovodstvo i upravljanje troškovima*, Mladost biro, Beograd, 2006.
1. Nikolajević-Teofanović R., *Teorija i metodologija računovodstva*, Savremena administracija, Beograd, 1980.
2. Bandin J., Dmitriević-Šaponja Lj., Marcikić S., *Računovodstvo*, Subotica, 2001.
3. Radovanović R., Jovanović V., Tatić V., *Računovodstvo*, Beograd, 1994.
4. Stanišić M., *Računovodstveni informacioni sistemi*, Beograd, 2000.
5. Stephen R., Westerfield R., Jordan B., *Fundamentals od Corporate Finance*, Sixth Edition, Mc Graw-Hill Irwin, 2003.
6. Berdović M., *Računovodstvo privrednog društva*, Institut za ekonomiku i finansije, Beograd, 2005.
7. Glen A., *Corporate Financial Management*, Second Edition, FT Prentice Hall, 2002.
8. Meigs H. and Meigs A., *Accounting*, The McGraw Hill Companies, New York, 1999.

COST MANAGEMENT IN BUSINESS LIFE

Abstract: Every business entity must permanently manage its costs. As cost management requires certain knowledge about the methods by which they can be monitored, the aim of this article is to indicate the basic methods that management can use in their work.

Costs as a category are very important for the life and work of economic entities in modern conditions. This means that resources are increasingly scarce and thus more expensive, so they are gaining in importance.

Costs can be viewed from several aspects, but the most significant is their time dimension, which is precisely related to the value of money.

Key words: costs, management, value, company..

Datum prijema (Date received): 11.04.2019.

Datum prihvatanja (Date accepted): 28.07.2019.

Slavko Vukša⁴

ANALITIČKI POKAZATELJI FINANSIJSKOG KAPACITETA PRIVREDNOG SUBJEKTA

UDK: 336

Pregledni rad

Rezime: Pri određivanju finansijskog kapaciteta nekog privrednog subjekta posebno je sagledati njegov značaj za preduzeće. Finansijski kapacitet za privredni subjekat u uslovima savremenog poslovanja izuzetno utiče na poslovni bonitet što poboljšava tržišni položaj preduzeća.

Za određivanja finansijskog kapaciteta nije dovoljno samo uzeti u obzir finansijske pokazatelje već i dublje ući u njihovu suštinu što se postiže sagledavanjem pozicija finansijskih izveštaj koje su osnova predmetnog pokazatelja. Iz ovoga proističe da nema smisla dovoditi u vezu bilo koje dve ekonomske veličine iz finansijskih izveštaja što nas upućuje na stvaranje neophodnih preduslova koji će predstavljati osnovu za korišćenje ovih pokazatelja.

Ključne reči: analitički pokazatelji, finansijski kapacitet, preduzeće.

UVOD

Pokazatelj je racionalan koji proističe iz stavljanja u odnos jedne ekonomske veličine sa drugom. Analitičke pokazatelje finansijskog kapaciteta kada posmatramo u odnosu na vremensku dimenziju možemo razvrstati u dve podgrupe. U prvu podgrupu svrstavaju se intervalni pokazatelji koji za svoju osnovu uzimaju

⁴ Redovi profesor, Univerziteta Alfa BK, Beograd, R. Srbija, e-mail: slavkovuksa@gmail.com

određeni period poslovanja privrednog subjekta i za osnovu koriste bilans uspeha, dok u drugu podgrupu spadaju momentni pokazatelji koji za svoju osnovu uzimaju bilans stanja određenog privrednog subjekta. Pored ove usko izdiferencirane grupe pokazatelja tu su i agregatni pokazatelji koji se dobijaju kao mešavina ovih prethodnih pokazatelja.¹⁵ Pokazatelje obično posmatramo kao osnovu za donošenje upravljačkih odluka i one su osnova za dobar menadžment poslovanja i razvoja svakog kako privrednog tako i neprivrednog subjekta. Dakle, pokazatelji se formiraju i računaju upravo zbog toga da bi se stvorila dobra informaciona osnova potrebna za donošenje upravljačkih odluka. U zavisnosti od toga koje se odluke žele donositi naglašava se i značaj pojedinih vrsta pokazatelja finansijskog kapaciteta privrednog subjekta. Ako se pokazatelji koriste od strane sektora za odobravanje finansijskih sredstava (banke) postavlja se pitanje da li se finansijska sredstva odobravaju na kratak i li duži period. Kada je u pitanju kratkoročni kredit nekom preduzeću, tada se naglasak stavlja na postojeću finansijsku situaciju preduzeća, naglašava se značenje pokazatelja koji mere likvidnost. Kada posmatramo investitore posmatramo ovu drugu dimenziju (na duži rok) pa se više naglašavaju pokazatelji solventnosti odnosno sposobnost za ostvarivanje prihoda i efikasnost poslovanja. Zašto se na primer na koristi i u ovom slučaju pokazatelj likvidnosti, nekoristi se jer neprofitabilna preduzeća umanjuju vrednost imovine i bez obzira na postojeću dobru likvidnost. Vlasnici preduzeća, jednostavno rečeno, zainteresovani su za dugoročnu profitabilnost i sigurnost. Menadžment preduzeća zainteresovan je, naravno, za sve aspekte finansijske analize jer se mora osigurati i kratkoročna i dugoročna finansijska stabilnost preduzeća što iz permanentnog odnosa sa okruženjem dovodi do potrebe poznavanja većeg broja analitičkih pokazatelja finansijskog kapaciteta privrednih društava.

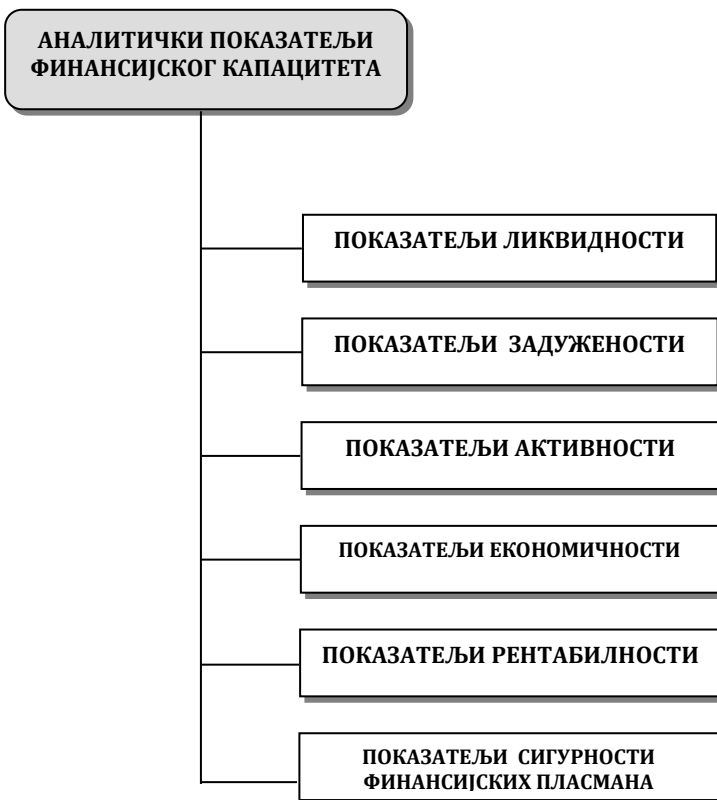
1. OSNOVNI ANALITIČKI POKAZATELJI FINANSIJSKOG KAPACITETA PRIVREDNOG SUBJEKTA

U skladu sa ovakvim mnogobrojnim zahtevima razlikuje se nekoliko grupa finansijskih pokazatelja:¹⁶

- 1. Pokazatelji likvidnosti**, koji mere sposobnost preduzeća da podmiri svoje dospele kratkoročne obveze.
- 2. Pokazatelji zaduženosti**, koji mere koliko se preduzeće finansira iz tuđih izvora sredstava.
- 3. Pokazatelji aktivnosti**, koji mere kako efikasno preduzeće upotrebljava svoje resurse.
- 4. Pokazatelji ekonomičnosti**, koji mere odnos prihoda i rashoda, tj. pokazuju koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda.
- 5. Pokazatelji rentabilnosti**, koji mere povrat uloženog kapitala, što se smatra najvišom upravljačkom delotvornošću.
- 6. Pokazatelji sigurnosti finansijskih plasmana**, koji mere uspešnost ulaganja u kapital drugih privrednih društava.

Ove pokazatelje sagledaćemo iz sledećeg prikaza.

¹⁶ Vidi J. F. Weston-E. F. Brigham, **Managerial Finance**, p. 18..

Slika 1. Analitički pokazatelji finansijskog kapacitet privrednog društva

Podloga za uspešan menadžment podrazumeva zadovoljavanje dva osnovna kriterijuma poslovanja - kriterijum **sigurnosti** (likvidnost, zaduženost i sigurnosti finansijskih plasmana) i kriterijumi **efikasnosti** (produktivnost, ekonomičnost i rentabilnost). Kao agregatni pokazatelj može se smatrati pokazatelj aktivnosti jer on predstavlja i pokazatelj sigurnosti i pokazatelj uspešnosti. Kriteriji sigurnosti i efikasnosti u kratkom roku su suprotstavljeni. Međutim, dugoročno gledano sigurnost

uslovljava efikasnost i obrnuto. Kada su u pitanju kvantitativne veličine one se moraju upotpuniti kvalitativnim pokazateljima a sve u cilju davanja što bolje osnove menadžmentu poslovnog subjekta. Da bi se mogla doneti kvalitetna odluka o tome jesu li veličine nekih pokazatelja zadovoljavajuće ili ne, potrebno je uporediti te pokazatelje s određenim standardnim veličinama koje su u ovom slučaju baza poređenja. Najčešće korišćene standardne veličine tih pokazatelja jesu:¹⁷

1. Planirani pokazatelj za period koji se analizira;
2. Kretanje veličine određenog pokazatelja tokom određenog vremena u istom preduzeću
3. Veličina tog pokazatelja u sličnom preduzeću koje pripada istoj grupaciji
4. Prosečna vrednost određenog pokazatelja ostalih preduzeća koja pripadaju istoj grupaciji.

1.1. Pokazatelji likvidnosti

Likvidnost predstavlja sposobnost poslovnog subjekta da u kratkom roku izmiri dospеле obaveze. U skladu sa definicijom likvidnosti i pokazatelji likvidnosti (liquidity ratios) mere sposobnost preduzeća da izmiri dospеле obaveze u kratkom roku. Kako je skup analitičkih pokazatelja likvidnosti izveden iz bilansa stanja predstavimo ga u narednoj tabeli.

NAZIV POKAZATELJA	BROJILAC	IMENILAC
koeficijent trenutne likvidnosti	Novčana sredstava	kratkoročne obveze
koeficijent ubrzane likvidnosti	Novčana sredstva + potraživanja	kratkoročne obveze

¹⁷ S. Davidson-C. P. Stickney-R. L. Weil, o.c., p.p. 190-191.

koeficijent tekuće likvidnosti	Obrtna sredstva	kratkoročne obaveze
koeficijent finansijske stabilnosti	Osnovna sredstva	sopstveni kapital + dugoročne obaveze

Za koeficijent ubrzane likvidnosti uobičajeno se ističe da njegova vrednost mora biti minimalno 1, što znači da kratkoročne obaveze ne bi smele biti veće od zbira iznosa novčanih sredstava i potraživanja. Isto tako obično se zahteva da koeficijent tekuće likvidnosti bude veći od 2, što znači da obrtna sredstva moraju biti dvostruko veća od kratkoročnih obaveza. Za održanje tekuće likvidnosti izuzetno je važna veličina neto obrtnog fonda koji predstavlja razliku između obrtnih sredstava i tekućih obaveza. Postojanje neto obrtnog fonda znači da je deo obrtnih sredstava finansiran iz dugoročnih izvora, što je neophodno za permanentno održavanje likvidnosti, dok je koeficijent finansijske stabilnosti uvek mora biti manji od 1 jer se iz dela dugoročnih izvora mora finansirati deo obrtnih sredstava.

1.2. Pokazatelji zaduženosti

Pokazatelji zaduženosti privrednog subjekta formiraju se na osnovu bilansa stanja i pokazuju koliko je sredstava finansirano iz vlastitog kapitala a koliko iz pozajmljenog kapitala. Postupak izračunavanja pokazatelja zaduženosti prikazaćemo u sledećoj tabeli.

NAZIV POKAZATELJA	BROJILAC	IMENILAC
koeficijent zaduženosti	ukupne obaveze	ukupna sredstva
koeficijent sopstvenog finansiranja	sopstveni kapital	ukupna sredstva
koeficijent finansiranja	ukupne obaveze	sopstveni kapital

pokriće troškova kamata	oporeziva dobit	kamate
rigorozni stepen pokrića	sopstveni kapital	osnovna sredstva
opšti stepen pokrića	sopstveni kapital + dugoročne obveze	osnovna sredstva

Pri utvrđivanju pokrića troškova kamata razmatra se koliko puta su kamate pokrivenne ostvarenim iznosom oporezive dobiti. Ako je to pokriće veće, zaduženost je manja i obrnuto. Pokriće troškova kamata pokazuje dinamičku zaduženost, jer kamate razmatraju sa mogućnošću njene isplate. Utvrđuje se na osnovu podataka iz bilansa uspeha i bilansa stanja. Opšti i rigorozni stepen pokrića računaju se na osnovu podataka iz bilansa stanja. Kod njih se razmatra pokriće osnovnih sredstava sopstvenim kapitalom odnosno pokrićem sopstvenim kapitalom uvećanim za dugoročne obaveze. Kod opšteg stepena pokrića mora se istaći da njegova vrednost uvek mora biti veća od 1 jer je poznato da deo dugoročnih izvora, zbog održanja likvidnosti, mora biti iskorišćen za finansiranje kratkotrajne imovine.

1.3. Pokazatelji aktivnosti

Pokazatelji aktivnosti možemo definisati kao koeficijente obrta, a računaju se na osnovu odnosa prometa i prosečnog stanja. Oni upućuju na brzinu cirkulacije imovine u poslovnom procesu. Najčešće se koeficijent obrta izračunava za ukupnu imovinu, obrtna sredstva i potraživanja. Na osnovu koeficijenta obrta potraživanja moguće je utvrditi i prosečno trajanje naplate potraživanja.

NAZIV POKAZATELJA	BROJILAC	IMENILAC
koeficijent obrta ukupne imovine	ukupni prihod	ukupna imovina

koeficijent obrta obrtnih sredstava	ukupni prihod	obrotna sredstva
koeficijent obrta potraživanja	prihodi od prodaje	potraživanja
trajanje naplate potraživanja u danima	broj dana u godini (365)	koeficijent obrta potraživanja

Moguće je računati koeficijent obrta ukupnih zaliha sirovina i materijala i koeficijent obrta pojedinih vrsta zaliha. Isto tako moguće je računati koeficijente obrta potraživanja za svakog pojedinog kupca itd. Važno je istaći da je i sa aspekta sigurnosti i sa aspekta uspešnosti bolje da je koeficijent obrta što veći broj, odnosno da je vreme vezivanja ukupne i pojedinih vrsta imovine što kraće.

1.4. Pokazatelji ekonomičnosti

Pokazatelji ekonomičnosti mere odnos prihoda i rashoda i pokazuju koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda. Iz toga proističe da se ti pokazatelji računaju na temelju podataka iz bilansa uspeha.

NAZIV POKAZATELJA	BROJILAC	IMENILAC
ekonomičnost ukupnog poslovanja	ukupni prihodi	ukupni rashodi
ekonomičnost prodaje	prihodi od prodaje	rashodi prodaje
ekonomičnost finansiranja	finansijski prihodi	finansijski rashodi

Za celokupno sagledavanje poslovanja, osim ovog pokazatelja potrebno je računati i druge, tzv. analitičke pokazatelje ekonomičnosti. Na taj način moguće je sagledati uticaj parcijalnih

ekonomičnosti na ukupnu ekonomičnost poslovanja. Podrazumeva se da je bolje da koeficijent ekonomičnosti bude što je moguće veći broj odnosno vrednost beća od jedinice.

1.5. Pokazatelji rentabilnosti

Rentabilnost se može posmatrati kao princip da se ostvari što je moguće veći profit uz optimalno ulaganje sredstava. Iz ovakog definisanja principa moguće je razložiti nekoliko analitičkih pokazatelja finansijskog kapaciteta privrednog subjekta koji su značajni za donošenje menadžerskih odluka.

NAZIV POKAZATELJA	BROJILAC	IMENILAC
neto rentabilnost imovine	neto dobit + kamate	ukupna imovina
bruto rentabilnost imovine	dobit pre poreza + kamate	ukupna imovina
rentabilnost sopstvenog kapitala	neto dobit	sopstveni kapital

Pokazatelji rentabilnosti računaju se na osnovu podataka iz bilansa stanja i bilansa uspeha. Pri utvrđivanju rentabilnosti imovine razlikuje se neto i bruto rentabilnost. Razlika između ova dva pokazatelja upućuje na relativno poresko opterećenje u odnosu na ukupnu imovinu. Osim ovih pokazatelja, u kontekstu pokazatelja rentabilnosti obično se računa i rentabilnost sopstvenog kapitala, koja je zapravo i najznačajnija. Na osnovu uporedbe rentabilnosti sopstvenog kapitala i rentabilnosti ukupne imovine i kamatne stope koja odražava cenu korišćenja tuđeg kapitala moguće je doći do zanimljivih zaključaka o stepenu korišćenja finansijskog leveridža.

1.6.

Pokazatelji sigurnosti finansijskih plasmana

Pokazatelji sigurnosti finansijskih plasmana govore o uspešnost ulaganja u akcije privrednih subjekata. Za izračunavanje ovih pokazatelja potrebni su osim podataka iz finansijskih izveštaja, i podaci o akcijama, posebice o broju akcija i njihovoj tržišnoj vrednosti. Dobit po akciji i dividenda po akciji iskazuju se u novčanim jedinicama, odnosno pokazuju koliko se na novčanih jedinica dividende ostvari po jednoj akciji. Po pravilu je dobit po akciji veća od dividende po akciji jer se deo dobiti zadržava. Međutim, moguća je i obrnuta situacija, ali to onda znači da su dividende isplaćivane iz zadržane dobiti. Odnos isplate dividendi pokazuje odnos dividende po akciji i dobiti po akciji. Odnos cene i dobiti po akciji pokazuje koliko je puta tržišna cena akcije veća od dobiti po akciji.

NAZIV POKAZATELJA	BROJILAC	IMENILAC
dobit po akciji (EPS)	neto dobit	broj akcija
dividenda po akciji (DPS)	deo neto dobiti za dividende	broj akcija
odnos isplate dividendi (DPR)	dividenda po akciji (DPS)	dobit po akciji (EPS)
odnos cene i dobiti po akciji (P/E)	tržišna cena akcije (PPS)	dobit po akciji (EPS)
ukupna rentabilnost akcije	dobit po akciji (EPS)	tržišna cena akcije (PPS)
dividendna rentabilnost akcije	dividenda po akciji (DPS)	tržišna cena akcije (PPS)

Razlikuje se ukupna i dividendna rentabilnost akcije. Bitno je da u ovom slučaju sopstveni kapital nije iskazan po knjigovodstvenoj, već je iskazan po tržišnoj vrednosti. Naime, u brojiocu tih pokazatelja nalazi se dobit, odnosno dividenda po akciji, a u imeniocu je tržišna vrednost akcije. U normalnim situacijama ukupna rentabilnost veća je od dividendne rentabilnosti. Obrnuti slučaj moguć je samo ako se dividende

isplaćuju iz zadržane dobiti kumulirane u prethodnim obračunskim periodima. Ti pokazatelji uobičajeno se izražavaju u procentu.

ZAKLJUČAK

S obzirom da računovodstvo raspolaže podacima o sredstvima, njihovom poreklu, nameni, korišćenju i kretanju, ostvarenim rezultatima rada i izvršenim postavljenim zadacima, ono je dužno da organima upravljanja i rukovođenja neprestano pruža podatke o svim događajima iz tog područja, a sve u cilju obezbeđenja uslova da tekuća poslovna politika preduzeća bude zasnovana na realnim pokazateljima ukupnog ekonomskog i finansijskog stanja. Zahvaljujući ovakvoj ulozi računovodstva, organi rukovođenja stalno imaju uvid u ostvarivanje postavljenih zadataka.

U postupku analize formirano je šest grupa pokazatelja. Svi navedeni pokazatelji upućuju na poslovanje preduzeća. Likvidnost je zadovoljavajuća ako postoji koeficijent koji se uvećava preko jedan. Povećavanjem se udela vlastitog finansiranja i smanjenjem zaduženost pospešuje je solventnost preduzeća. Zbog takvih tendencija dolazi i do povećanja pokrivača troškova kamata. Na nivou ukupne imovine dolazi do povećanja koeficijenta obrta. Odnos ukupnih prihoda i rashoda će u tom slučaju biti zadovoljavajući.

Ostvarivanje relativno visoke stope rentabilnosti i to posebno rentabilnosti, vlastitog kapitala (glavnice), upućuje na pozitivno delovanje finansijske poluge.

Moguće je utvrditi kako se posmatrano preduzeće kotira i da se uočava tendencija kvaliteta poslovanja.

LITERATURA:

1. Nadoveza B., Majstorović A., Milojević I., *Računovodstvo i upravljanje troškovima*, Mladost biro, Beograd, 2006.

2. Nikolajević-Teofanović R., *Teorija i metodologija računovodstva*, Savremena administracija, Beograd, 1980.
3. Bandin J., Dmitriević-Šaponja Lj., Marcikić S., *Računovodstvo*, Subotica, 2001.
4. Radovanović R., Jovanović V., Tatić V., *Računovodstvo*, Beograd, 1994.
5. Stanišić M., *Računovodstveni informacioni sistemi*, Beograd, 2000.
6. Stephen R., Westerfield R., Jordan B., *Fundamentals of Corporate Finance*, Sixth Edition, Mc Graw-Hill Irwin, 2003.
7. Berdović M., *Računovodstvo privrednog društva*, Institut za ekonomiku i finansije, Beograd, 2005.
8. Glen A., *Corporate Financial Management*, Second Edition, FT Prentice Hall, 2002.

ANALYTICAL INDICATORS OF THE FINANCIAL CAPACITY OF THE BUSINESS ENTITY

Abstract: When determining the financial capacity of a business entity, it is necessary to consider its importance for the company. The financial capacity of a business entity in the conditions of modern business has a great influence on the business creditworthiness, which improves the market position of the company.

To determine the financial capacity, it is not enough to only take into account the financial indicators, but also to go deeper into their essence, which is achieved by looking at the positions of the financial statements that are the basis of the indicator in question. It follows from this that it makes no sense to link any two economic quantities from financial statements, which leads us to create the necessary preconditions that will be the basis for using these indicators.

Key words: analytical indicators, financial capacity, company.

Datum prijema (Date received): 11.05.2019.

Datum prihvatanja (Date accepted): 24.07.2019.

PORESKA NAČELA

UDK: 336

Pregledni rad

Rezime: Najpotpuniju sistematizaciju poreskih principa dao je Adolf Wagner krajem devetnaestog veka. Wagner je formulisao devet poreskih principa, a svrstao ih je u četiri osnovne grupe: Finansijska načela (izdašnost i elastičnog poreza), Ekonomska načela (dobar izbor poreskog izbora i vrsta poreza), Socijalna načela (opšte obaveze i ravnomernost oporezivanja) i Poresko-tehnička načela (određenost, jeftinoća i ugodnost poreza).

Ovaj rad će razmatrati šta su načela dobrog poreskog sistema.

Ključne reči: načela, porezi, fiskalni sistem.

UVOD

Elastičnost poreza znači da poreski sistem treba biti tako izgrađen da se porezi mogu, prema potrebama, lako povećavati ili smanjivati, te da se pri tome osiguravaju dovoljna sredstva. Ovo se odnosi na celi poreski sistem, a ne samo na neki njegov oblik. Celi poreski sistem mora biti tako elastičan, da daje veći ili manji iznos sredstava.

Oporezivanje, dakle, ima određeno delovanje na proizvodnju i potrošnju te pri promeni poreskog sistema treba imati u vidu i ekonomske efekte oporezivanja i izabrati one poreske oblike kojima se postižu optimalni ekonomski i finansijski rezultati.

Porez se javlja redovno kao teret koji izaziva veće ili manje neprijatno osećanje kod poreskog obveznika. Intenzitet ovog osećaja slabi sa saznanjem o pravednosti, odnosno da li je poreski

⁵ Univerzitet Slobomir P, Bijeljina, Bosna i Hercegovina, e-mail: ljubisa.todorovic@gmail.com

teret više ili manje pravedno raspoređen na sve poreske subjekte. Time se može smatrati da princip pravednosti proizlazi iz potencijalnog sukoba javne vlasti i poreskih obveznika.

1.FINANSIJSKO NAČELO

Finansijsko načelo oporezivanja proizilazi iz poreza kao financijske kategorije, kojim treba da se javnoj vlasti osiguraju dovoljna sredstva za pokriće javnih rashoda.

Oni obuhvataju dva osnovna zahteva:

- a) Dovoljnost ili izdašnost,
- b) Elastičnost poreza.

Razmotriće se osnovne karakteristike jednog i drugog zahteva, kako bi se finansijski princip bolje objasnio.

Dovoljnost ili izdašnost se odnosi na zahtev da se primenom poreskog sistema prikupi dovoljno sredstva koja će, uz ostale javne izvore, biti dovoljna za pokriće javnih rashoda. Nije, dakle, značajno da li su u pitanju poreski ili van poreski prihodi i da li je učešće jedne ili druge vrste jače ili slabije, značajni su ukupni prihodi.

Pojam dovoljnosti može se postaviti u užem ili širem smislu. U užem smislu znači pokriće javnih rashoda koji su u budžetu predviđeni određenim iznosom. Danas je ovaj stav napušten, jer je napušten i princip stalne budžetske ravnoteže. U širem smislu sistem dovoljnosti stavlja pred sve javne prihode zahtev da pruže dovoljna sredstva za pokriće javnih potreba. Da bi se ovaj princip zadovoljio, potrebno je znati:

- sve oblike javnih rashoda (javne funkcije i potrebe) u određenom periodu i
- sve oblike javnih prihoda koji stoje na raspolaganju u tom periodu.

Ostvarenje ovog poreskog principa zavisi od toga:

- da li bi se njihovim ostvarenjem bitno ugrozili ostali principi oporezivanja ali i
- od poreske snage subjekta i mogućnosti pribegavanja

drugim oblicima javnih rashoda.

Poreski oblik koji najpotpunije zadovoljava ovaj princip jeste oporezivanje dohotka (poznat kao Income Tax) kod kojeg se primenjuju progresivne poreske stope. poreskih stopa redovno izaziva otpor poreskih obveznika. Kod poreza na prihode od zgrada i na imovinu zapaža se velika neelastičnost. Oni nedovoljno ispunjavaju ovaj zahtev, ali zbog drugih načela koje zadovoljavaju-država ih ne može ukinuti, kao ni druge oblike.

2 EKONOMSKO NAČELO

Ekonomsko-politička načela u savremenim poreskim sistemima dobijaju primarni značaj i postaju gotovo najvažnije načelo (posebno vezano za tzv. fiskalnu politiku i funkcionalne finansije). Porez, poznato je, nikada ne može biti neutralan.

Ekonomska načela oporezivanja polaze od toga da se naplatom poreza deluje na ekonomski položaj poreskog obveznika, posebno kroz smanjenje njegove kupovne snage. Smanjenjem kupovne snage, smanjuje se i određena tražnja proizvoda, a time i njihova realizacija, odnosno proizvodnja i privredna aktivnost.

Ekonomsko-politička načela oporezivanja zahtevaju:

- 1) Pravilan(dobar) izbor poreskog izvora,
- 2) Izbor najbolje vrste i obilika poreza, u smislu njegovog optimalnog ekonomskog delovanja.

Pravilan izbor poreskog izvora zahteva da se porezi ubiru u osnovi iz dohotka poreskog obveznika. Porezom se treba zahvatati deo dohotka ili prihoda obveznika, ali tako da ne deluje na smanjenje njegove aktivnosti. Svako preterano poresko opterećenje negativno deluje na obveznika, a preko toga i na privredna i na finansijska kretanja u privredi. To znači da se kao izvor poreza ne bi trebala uzimati imovina obveznika, jer oporezivanje imovine znači da on troši više nego što se proizvodi ($T > P$), da se topi imovina i sredstva za rad poreskog obveznika. Dakle, porezom se treba opteretiti samo prihodi ili dohotak poreskog obveznika, ali tako da se ne ograniči ili destimulira njegovu aktivnost i proces proizvodnje, odnosno prometa. Porezni sistem treba da ostavi

dovoljnu ekonomsku snagu poreskom subjektu (nakon plaćenog poreza), kako bi i dalje mogao vršiti privredu delatnost, a ne »zatvarati radnju« i »otkazivati delatnost«.

Svaka država u izradi svog poreskog sistema treba posebno voditi računa i o oporezivanju u državama s kojima ima ekonomske odnose, da bi svojom subjektima osigurala dovoljan konkurenski položaj na svetskom tržištu. Upravo se to danas događa u usaglašavanju poreskih sistema u SAD, s jedne strane, i zapadno evropskih zemalja, s druge, jer su poreska optrećanja industrije ovih poslednjih zemalja bila daleko veća. Isto tako da se u okviru ZET-a vrše usaglašavanja pojedinih oblika poreza i ukupnog poreskog optrećenja radi međusobnih širih odnosa.

Konačno, u primeni ovog principa treba imati u vidu i sledeće momente:

- da li je pri oporezivanju učinjen pravedan i dobar izbor poreskog subjekta;
- da li se kod određivanja poreskog tereta vodilo dovoljno računa o ekonomskoj snazi subjekta;
- da li je izabran najpogodniji način, mesto i vreme za naplatu poreza.

Od ovih momenta zavisi i uspešnost i efikasnost poreskog sistema, ali i ostvarivanje ovog principa. Ekonomski princip se sve više zasniva na državnom intervencionizmu u privredi i ulozi poreza kao jednog od instrumenata tog intervencionizma, čijim se povećanjem ili smanjenjem vrše brojna i raznovrsna ekonomska delovanja ne samo na poreskog obveznika (mikro pristup) već i na celokupnu privredu (mako pristup).

3. SOCIJALNO NAČELO OPOREZIVANJA

Kada se promenom određenih poreza deluje na socijalni i društveni položaj poreskog obveznika, govorimo o socijalnom delovanju oporezivanja. Naime, poreskom obvezniku će nakon plaćanja poreza ostati manji iznos dohotka i manja kupovna snaga na raspolaganju. Time će oporezivanje delovati na ekonomski položaj

obveznika, što je često praćeno i smanjenjem ekonomske aktivnosti i društvenog položaja poreskog obveznika. Ovaj princip treba da otkloni eventualni sukob između poreske vlasti i poreskog obveznika, ili između samih obveznika, odnosno on ne sme da remeti određenu harmoniju u društvu.

Drugi razlog se nalazi u organskoj teoriji, prema kojoj svaki poreski obveznik mora snositi teret javnih potreba, srazmerno svojoj poreskoj snazi.

Socijalno načelo polazi od toga da je:

- 1) Poreska obaveza opšta (oporezivanje svih), što je najuže vezano za zahtev o pravednosti poreza, i
- 2) Poreski teret mora biti pravedno raspoređen, u saglasnosti s načelom pravednosti.

U svim poreskim sistemima danas se nastoji postići pravedno oporezivanje, a to u sebe uključuje sve napred navedene elemente. Istina, i dalje je ostalo sporno pitanje pravednog poreza (šta je, u stvari, pravedni porez?), posebno u različitim društvenoekonomskim sistemima. Zbog toga se taj princip svodi, uglavnom, na stav da poreska obaveza bude opšta.

1) Opšta poreska obaveza postoji kad su svi poreski obveznici dužni plaćati porez prema svojoj ekonomskoj snazi. Poreska snaga obveznika izražena je u njegovom dohotku ili imovini. Njihovim povećanjem raste i mogućnost plaćanja većih poreza. To znači da porez treba da bude veći što je dohodak veći. Načelu pravičnosti poreza težilo se oduvek, a nastajalo da se ostvari preko proporcionalnih stopa oporezivanja.

Svi savremeni poreski sistemi predviđaju poreska olakšanja za sve kategorije stanovništva, koji toj obavezi ne mogu udovoljiti, a da ne dovedu u opasnost svoju životnu egzistenciju ili egzistenciju svoje porodice. To je egzistencijalni minimum.

Egzistencijalni minimum se ne oporezuje upravo zbog socijalno-političkih razloga. Kod nas se ovaj deo naziva neoprezovani deo dohotka. To je u stvari onaj iznos dohotka ili imovine koji je neophodan za egzistenciju poreskog obveznika ili njegove porodice, odnosno normalni reprodukcioni ciklus. Visina

egzistencionih minimuma zavisi od ekonomskih, socijalnih, političkih, kulturnih i drugih faktora u razvoju, zbog čega se i menjao tokom vremena. On je različit na području jedne države a obično ga određuju uže društveno-političke zajednice.

2) Princip ravnomernosti u oporezivanju je socijalno-politički princip koji nalaže da poreska obaveza ne samo da treba da bude opšta, već i pravilno i ravnomerno raspoređenja na sve stanovnike. Princip ravnopravnosti u oporezivanju traži da svi obveznici, srazmerno svojoj snazi, moraju doprinositi stvaranju sredstva za pokriće društvenih rashoda. Ranije se smatralo da se taj princip osigurava primenom proporcionalnih poreskih stopa u oporezivanju, dok se danas polazi od toga da se to može osigurati samo progresivnim poreskim stopama. Problem se samo postavlja u pogledu određivanja stopa (skale) progresije.

4. PORESKO-TEHNIČKO NAČELO OPOREZIVANJA

Poresko-tehnička načela odnose se na način utvrđivanja poreske obaveze, regulisanje postupka razreza poreza i naplate poreza. U ova načela spadaju sledeći principi:

- Odredjenost poreza,
- Princip ugodnosti plaćanja poreza,
- Princip ekonomičnosti ubiranja poreza.

Odredjenost poreza. Pravnim propisima utvrđuje se poreska obaveza, rok plaćanja, sankcije i dr. (lex certa). Poreski obveznik mora blagovremeno znati gde, kada koliko i kako da plati porez. Poreski obveznik ne sme biti u neizvesnosti u pogledu svih elemenata plaćanja njegove poreske obaveze. To sve zahteva da su porezi precizni i odredjeni, a poreski zakoni jasni i shvatljivi za svakog, kako za poresku vlast, tako i za poreskog obveznika.

Ugodnost plaćanja poreza zahteva da se porezi razrezuju, plaćaju, i vrši kontrola naplate u vreme kad je to najpogodnije za obveznika. Rok naplate treba biti tako postavljen da je usaglašen s rokovima pritanja prihoda poreskog obveznika, odnosno da najbolje odgovaraju prirodi poslovanja privrednog i drugog subjekta.

Postupak oporezivanja mora biti jednostavan i razumljiv za obveznika, a organi oporezivanja moraju paziti na lično dostojanstvo obveznika. Podaci o obvezniku se smatraju službenom tajnom.

Ekonomičnost ili jeftinoća ubiranja poreza zahteva da ubiranje poreza bude što jeftinije, odnosno da troškovi ubiranja budu što manji, ne samo s gledišta obveznika već i fiskalnih i ekonomskih principa oporezivanja. Time je osigurana da neto fiskalni efekat bude veći (razlika prikupljenih sredstava porezima i rashoda koji se moraju učiniti za to prikupljanje). Povećanje troškova organa znače veće troškove poreskog obveznika. Ako su troškovi prikupljanja poreza veći od mase prikupljenih sredstava-tada je oporezivanje neekonomično.

5. FISKALNI FEDERALIZAM – NAJBOLJI RAZVOJNI RESURS

Javne finansije su dugo posmatrane kao krut instrument za prikupljanje sredstava i vođenja javne politike. One su bile primarne u odnosu na privrednu aktivnost, što je odražavalo pogrešno shvatanje da je javna potrošnja važnija od privatne (uključujući ulaganja), a po karakteru su bile uniformne i statične. Reforma podrazumeva promene u svim pomenutim tačkama.

Prvo, javne finansije ne mogu biti primarne u odnosu na privrednu aktivnost, jer je privreda izvor dohotka, a javne finansije su postojeći servis. Otuda privatna potrošnja uživa primat u odnosu na javnu.

Drugo, javne finansije ne smeju biti sfera aktivnosti odvojena od privrede, već interaktivne i u funkciji posredne podrške privrednoj aktivnosti. Naravno, država ne treba da ima direktnu ulogu u privredi, već promene u javnim finansijama prvenstveno moraju biti izvođene s obzirom na posledice koje imaju za privredu. Uvođenje i promena svakog poreza imaju alokativnu, distributivnu i stabilizacionu funkciju.

Treće, umesto uniformnih poreskih rešenja koja važe za čitavu

teritoriju, a ne dopuštaju horizontalnu i vertikalnu konkurenciju, diversifikaciju i uzajamnu kontrolu različitih nivoa vlasti, potreban je poreski sistem koji dopušta:

1. Različite poreske stope za pojedine ključne poreze u različitim administrativnim jedinicama (opštinama, gradovima, regionima), kako bi niže stope postale privlačne za pojedince i firme i kako bi razni nivoi vlasti bili prinuđeni na odgovornije poreske i javne politike;

2. Kontrolu i konkurenciju između različitih nivoa vlasti u pogledu cene i kvaliteta usluga – zdravstvenih, obrazovnih, administrativnih, servisnih, inspeksijskih i drugih. Treba ostaviti da se vidi gde se neka stvar obavlja najefikasnije. Ono što efikasnije može da se radi na nižem nivou, ne treba podizati na viši nivo, niti ono što ne može da se efikasno obavi na nižem nivou treba spuštati sa višeg nivoa.

3. Lokalnim i drugim nivoima vlasti koji su niži od centralnog treba dopustiti mogućnost zaduživanja na finansijskim tržištima.

4. Rešenje za jedan deo javnih dobara na lokalnom i drugim nivoima ne treba tražiti isključivo u javnim finansijama, već i u domenu privatno-javnih partnerstava. Reforma u ovoj tački može se oslanjati na uspešna iskustva opština (Čačak, Indija, Novi Pazar, Pazova) u podršci lokalnih vlasti biznisu, kao i na iskustva fiskalnog federalizma u svetu.

Praktično, fiskalni federalizam je značajniji razvojni resurs od kredita, donacija ili ulaganja države. Ujedno, on je sredstvo disciplinovanja vlasti i proširenja ličnih sloboda.

ZAKLJUČAK

Poreski sistem treba da bude jednostavan, javno poznat u svim detaljima, kredibilan i stabilan. On bi stvorio uslove za što je moguće veći prelazak sa direktnih na indirektno poreze. Indirektni porezi su usmereni na potrošnju, lakše se sakupljaju i neutralni su po karakteru. Potrebno je ukinuti porez na sve oblike štednje i ulaganja, a prebacivati ga na potrošnju, čime se stimulišu štednja i ulaganja. Popunjavanje poreske prijave, bilo elektronski ili u

papirnoj formi, ne treba trajati duže od sat vremena za pojedince, odnosno par sati za firme, a postupak bi uz odgovarajuće uputstvo morao biti razumljiv za svakog građanina.

LITERATURA

1. Meigs Robert & Meigs Walter, Računovodstvo temelj poslovnog odlučivanja, Mate d.o.o., Zagreb, 1999. godine.
2. Rosen, H. S. (2002) Public finance. New York York: McGraw-Hill, 6. izdanje
3. Tomić, Z. R. (2015). Pogled na opšti poreski procesni zakon - neke odabrane upravne dileme. Pravo i privreda, 53(7-9), 420-437.
4. Vukašinić, J., & Vukašinić, A. (2015). Zaštitna kamata kao poreski instrument zaštite kapitala preduzeća. Megatrend revija, 12(1), 123-138. <https://doi.org/10.5937/MegRev1501123V>
5. Ilić-Popov, G. (2014). Krivično delo odavanja službene tajne u srpskom poreskom pravu. NBP. Nauka, bezbednost, policija, 2, 1-13. <https://doi.org/10.5937/NBP1402001I>
6. Dimitrijević, M. (2007). Poreski postupak u našem pravu. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, 49, 291-302.
7. Vranješ, M. (2006). Dominirajuće teme i dileme na području poreskog prava Evropske Unije, III. Pravo - teorija i praksa, 23(11-12), 3-12.

TAX PRINCIPLES

Abstract: The most complete systematization of tax principles was given by Adolf Wagner at the end of the nineteenth century. Wagner formulated nine tax principles, and classified them into four basic groups: Financial principles (generosity and elastic tax), Economic principles (good choice of tax choice and type of tax) , Social principles (general obligations and uniformity of taxation)

and Tax-technical principles (definiteness, cheapness and convenience of taxes).

This paper will consider the principles of a good tax system.

Keywords: principles, taxes, fiscal system..

Datum prijema (Date received): 22.04.2019.

Datum prihvatanja (Date accepted): 11.06.2019.

UPUTSTVO AUTORIMA ZA PRIPREMU RUKOPISA

U časopisu se objavljuju radovi koji su rezultat pojedinačnih i grupnih istraživanja u oblasti društvenih nauka.

Časopis se publikuje u štampanoj i elektronskoj formi jednom godišnje, u decembru.

Časopis objavljuje: originalane naučni radove; pregledne radove; kratka ili prethodna saopštenja; naučne kritike i polemike; stručne radove; prikaze publikacija i sl.

Radovi se objavljuju na srpskom jeziku latiničnim pismom ili na drugim jezicima.

Radove slati na imejl adresu: fsavetnik@gmail.rs

Uslovi za objavljivanje radova

Svi radovi se anonimno recenziraju. Mogu biti objavljeni samo radovi koji su pozitivno recenzirani.

Autori su u obavezi da uz rad dostave potpisanu i skeniranu izjavu da rad nije prethodno objavljen ili ponuđen drugoj publikaciji za objavljivanje i da u celini ili u delovima nije reč o plagijatu ili autoplagijatu. Obrazac izjave može se preuzeti sa internet-stranice časopisa.

Autori su dužni da dostave tekst u skladu sa ovim uputstvom, u suprotnom neće biti razmatrani za objavljivanje.

Radovi mogu imati najviše 30.000 karaktera sa razmacima, uključujući fusnote i endnote, ne uzimajući u obzir naslov i sažetke na srpskom i engleskom jeziku i spisak referenci.

Izuzetno, ako Uredništvo proceni naučnu, stručnu ili informativnu opravdanost, rad može biti i obimniji.

Standardi za pripremu rada

Rad mora da sadrži: 1) podatke o autoru ili koautorima, 2) naslov 3) rezime i ključne reči na srpskom jeziku, odnosno engleskom jeziku ako je njime napisan, 4) tekst, 5) literaturu i 7) podatke o

autoru ili koautorima, naslov, abstrakt i ključne reči na engleskom jeziku.

Rad mora da bude pripremljen u programu Microsoft Word, format stranice A4, sve margine 2,54 centimetra, vrsta slova Times New Roman, veličina slova (Font size) 12, jednostruki prored (Line spacing: Single).

Podaci o autoru ili koautorima: ime i prezime; pun naziv institucije u kojoj radi; uz ime autora i svakog koautora stavlja se fusnota koja upućuje na mogući kontakt sa njima.

Naslov rada piše se velikim, a podnaslovi malim slovima (Center) i (Bold).

Rezime (Bold) sadrži od 150 do 200 reči i piše se (Italic).

Ključne reči (Bold) sadrže od 5 do 10 reči i pišu se (Italic).

Tekst u celini piše se Regular, sa marginama (Justify), proreda Single.

Međunaslovi su ne obeležavaju rednim brojevima i pišu se na sredini (Center) crnim slovima (Bold).

U fusnotama se daju kraća objašnjenja delova osnovnog teksta.

Ilustracije (tebele, grafikoni, šeme, fotografije, crteži i sl.) daju se odvojeni od prethodnog teksta, sa nazivom koji napisanu (Italic).

Izvori citata daju se u zagradi na kraju citata, posle navodnika, na pismu publikacije iz kojih su citati korišćeni. Potpun bibliografski podatak daje se u literaturi na kraju rada.

U literaturi, koja se piše malim slovima sa velikim početnim slovom Literatura sadrži potpune bibliografske podatke o svakoj korišćenoj publikaciji na jeziku i pismu na kojima je objavljena. Redosled publikacija daje se po redu kako je u radu korišćena.

Ako je rad napisan na srpskom jeziku, posle završava se imenima autora i afilijacijama, naslovom i apastraktom i ključnim rečima na engleskom jeziku po istom uputstvu za srpski jezik. Za apstrakt se koristi izraz – Abstract, a za ključne reči – Keywords.

INSTRUCTIONS TO AUTHORS FOR MANUSCRIPT PREPARATION

The journal publishes works that are the result of individual and group research in the field of social sciences.

The magazine is published in printed and electronic form once a year, in December.

The journal publishes: original scientific papers; review papers; short or preliminary announcements; scientific criticism and polemics; professional works; displays of publications, etc.

Papers are published in the Serbian language in the Latin script or in other languages.

Papers should be sent to the email address: fsavetnik@gmail.rs

Conditions for publication of works

All papers are reviewed anonymously. Only works that have been positively reviewed can be published.

The authors are obliged to submit a signed and scanned statement with the work that the work has not been previously published or offered to another publication for publication and that there is no question of plagiarism or self-plagiarism in whole or in parts. The declaration form can be downloaded from the magazine's website.

Authors are obliged to submit the text in accordance with this instruction, otherwise they will not be considered for publication.

Papers can have a maximum of 30,000 characters with spaces, including footnotes and endnotes, not taking into account the title and summaries in Serbian and English and the list of references.

Exceptionally, if the Editorial Board assesses the scientific, professional or informative justification, the work can be more voluminous.

Standards for the preparation of work

The paper must contain: 1) information about the author or co-authors, 2) title 3) summary and key words in Serbian, i.e. English if written in Serbian, 4) text, 5) literature and 7) information about the author or co-authors, title, abstract and keywords in English.

The paper must be prepared in Microsoft Word, page format A4, all margins 2.54 centimeters, font type Times New Roman, font size 12, single spacing (Line spacing: Single).

Information about the author or co-authors: name and surname; full name of the institution where he works; next to the name of the author and each co-author, a footnote is placed indicating a possible contact with them.

The title of the paper is written in capital letters, and the subtitles in small letters (Center) and (Bold).

The summary (Bold) contains from 150 to 200 words and is written (Italic).

Keywords (Bold) contain from 5 to 10 words and are written (Italic).

The text as a whole is written Regular, with margins (Justify), single line spacing.

Intertitles are not marked with ordinal numbers and are written in the middle (Center) in black letters (Bold).

Shorter explanations of parts of the main text are given in the footnotes.

Illustrations (tables, graphs, diagrams, photos, drawings, etc.) are provided separately from the previous text, with the title written (Italic).

The sources of the quotations are given in parentheses at the end of the quotation, after the quotation marks, on the letter of the publication from which the quotations were used. Complete bibliographic information is given in the literature at the end of the paper.

In the literature, which is written in lowercase letters with a capital letter, the literature contains complete bibliographic information about each used publication in the language and

script in which it was published. The order of publications is given in the order in which they were used in the paper. If the paper is written in the Serbian language, then it ends with the names of the authors and affiliations, the title and abstract and key words in English according to the same instructions for the Serbian language. The term Abstract is used for the abstract, and Keywords for keywords.

SPISAK RECENZENATA

1. prof. Boško Nadoveza, redovni profesor, Evropski univerzitet, Brčko distrikt, R. BiH
2. prof. dr Milan Rstić, redovni profesor, Pravnog fakulteta, Univerziteta za poslovne studije, Banja Luka, BiH
3. prof. dr Dragomir Đorđević, profesor emeritus, Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija Novi Sad, R. Srbija
4. prof. dr Rosa Andžić, Visoka škola za menadžment i ekonomiju, Kragujevac, R. Srbija
5. prof. dr Sanja Đukić, Institut primenjenih nauka, Beograd, R. Srbija
6. doc. dr Mihailo Ćurčić, naučni saradnik, Fakulteta za hotelijerstvo i turizam, Vrnjačka Banja, R. Srbija
7. doc. dr Milan Mihajlović, naučni saradnik, Vojna akademija u Beogradu, R. Srbija
8. doc. dr Nikola Krunić, Institut primenjenih nauka, Beograd, R. Srbija

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

336(497.11)

FINANSIJSKI savetnik : časopis za pravo i finansije / glavni i
odgovorni urednik Radoja Janjetović. - God. 1, br. 1 (1994)- . - Kragujevac
: Institut za razvoj prava javnog sektora ; Banja Luka : Univerzitet za
poslovne studije, 1994- (Niš : Family Print). - 21 cm

Godišnje. -

Drugo izdanje na drugom medijumu: Finansijski savetnik (Online) = ISSN
2956-0829

ISSN 1451-592X = Finansijski savetnik

COBISS.SR-ID 180548103